

„Nebo odpusť tomuto lidu vinu, nebo sňad' mě s svých živých knih, v nichžs mě napsal.“ Tito tři uslyšáni jsú v svéj modlitbě.

50 Znamenie nepravého trpelenstvie jest, když člověk moha netbá pro svůj nepokoj, jenž sám sobě učinil svými skutky, dobrých děl, jenž k bohu příslušejí, pak toho dá užiti nevinnému bohu a sám sobě to učiniv; také nepravé trpelenstvie nebo hněvivé srdce sotně se muož sdržeti, by se neprodřelo některým pokázaním nebo v sloviech nebo na skutciech nebo některým znamením, a toho hněvu dá užiti nevinnému bohu, sám sobě nepokorným srdcem učiniv.

Nadpis: *trpedlenstvie* trpělivost – 1 *nesprávně* neprávem; *kakýž kolivěk* jakýkoliv – 2 *zamúcenie* zarmoucení, zármutek – 3 *kakž* ačkoli, třeba; *zámutek* zármutek; *těži* těžší, tíže – 4-5 *vinu dle* pro vinu – 5 *ijednomu ne zákon* trpěti nikdo ať netrpí – 8 *vem vám* – 11 *přietelnicě* přítelkyně; *kakž kolivěk* jakkoliv; *bode* bodá – 12 *bodlivý* píchavý, ostnatý – 13-14 *kráše, kraši* krásnější – 16 *života světlosti* lesku, z lat. candorem bonae conscientiae (překlad chybný) – 17 *vášeň* vlastnost – 18 *trpedlenstvie* trpělivost

21 *trpědný* trpělivý; *nepovrtře* (k *povrtati*) nezareptá – 22 *nepovrtal* (k *povrtati*) nezareptal; *přěpusťil* dopustil – 23 *mile* ochotně – 24 *nezpravuje* se neospravedlňuje se; *otiež* otáží se – 27 *zpravití* se ospravedlní se – 27-28 *smrti zbýti* zbavit se, uniknouti smrti – 28 *ulehčí* uleví; *trpenie umní* utrpení zmenší, ulehčí

29 *ny nás* – 30 *ež že* – 32 *nepokoj* znepokojování; *zákon nám* jsme povinni, máme – 32-33 *jimž tiemž* stejně, stejnou měrou

40 *zlého slova* zlé pověsti – 45 *pravi* pravil (za lat. fecit) – 46 *nebo... nebo* buď... anebo

50 *dá užiti bohu* svede to na boha – 51 *sotně* sotva; *by se neprodřelo* aby se neprodralo, neprojevalo; *pokázanie* projev, známka

SBORNÍK ROZJÍMAVÝCH SPISŮ VÁCLAVA S POŘIEČIE

Sborníku se říkalo Zrcadlo sv. Augustina podle jednoho ze spisů v něm obsažených.

Ponecháváme mu název Zrcadlo sv. Augustina, jak se nazývá v českých i latinských rukopisech, v nichž větší část textu na začátku se shoduje s (Pseudo)Augustinovým spisem Manuale, Speculum manuale (Rukověť), ale konec je jiný. Je vzat ze spisku zvaného u Migne De interiori domo (O vnitřním domě), otištěného mezi spisy Bernardovými; není ve skutečnosti Bernardův, ani Huga Svatoviktorského, jemuž se také někdy neprávem přisuzuje (jako 3. kniha ze čtyř knih De anima, O duši).

Sborník je neúplný a má poruchy v textu (písař mechanicky opisoval za sebou texty, které k sobě nepatřily). Václav s Pořiečie je týž písař, jenž opsal spisy Štítného ve sborníku Vyšehradském. Ani ráz některých spisků našeho sborníku neodporuje možnosti vidět v nich stopy práce Štítného.

Obsah tvoří několik rozjímavých spisů obsahově příbuzných:

1. Neurčený dosud spisek *O milování Boha* (De diligendo Deo), neprávem připisovaný Augustinovi, jenž na začátku doslovně přejímá celé části z Hugova spisu De arrha animae (O schránce duše). České vzdělání jeví jistou shodu se spisy Štítného a zlomkem Vratislavským (Nehringovým).

2. Kapitolou 21 začíná spisek Bonaventurovi přičítaný *Soliloquium de quattuor mentalibus exercitiis* (Samomluva o čtyřech duševních cvičeních), také zvaný *Imago vitae* (Obraz života) nebo *Dialogus*. Je to rozhovor duše a člověka, zvaný v českém vzdělání *Rozmlouvání duše s svědomím*. (Mimo tento sborník dochoval se nám spis ještě ve sborníku Mu-

sejním III B 10; také ve zlomku Vratislavském rozmlouvá duše se svědomím, ale obsah je podobný jako ve spisku 1.)

3. V kapitole 82 je kus Anselmova Prosligion (kap. 1, jež se shoduje s Anselmovou Meditací 21).

4. Na témž řádku, kde končí Anselmus, uprostřed kapitoly bez jakéhokoli označení začíná se předmluva ke spisu neprávem počítanému mezi Augustinovy spisy, *Manuale* nebo *Speculum manuale*; teprve kap. 83 má nápis *Zrcadlo*. Že jde o *Manuale*, poznáme teprve v polovici kap. 90, protože potud *Manuale* dopisovalo doslova Anselmovu Meditaci 14 (i předmluva je úplně stejná). *Manuale* je jiný spis než *Speculum peccatorum*; název *Zrcadlo hříšníka*, jenž se někdy dával našemu překladu, je tedy chybný. Text je tu přeházen, z *Manuale* je jen 24 kapitol; k tomu se bez označení připojuje z traktátu *De interiori domo* nebo *De conscientia aedificanda* (O vzdělávání svědomí) neprávem počítaného mezi Bernardovy spisy (je to 3. kniha díla *De anima*) překlad posledních čtyř kapitol (38 až 41), ale text je tu přeházen. Po sté kapitole je ukončení: „A tak jsou skonány knihy, jimž říkají Zrcadlo svatého Augustina, v létě božiem tisíc tři sta devadesát osmého . . . rukú Václava s Poříečie“ atd.

5. Jako ve sborníku Vyšehradském, tak i zde po zakončení připojil písař další spis. Nový spis je *Soliloquium* sv. Augustinovi podvržené, česky nazvané *Samomluvenie sv. Augustina*.

6. Na konci na potrhaném listě je Anselmova meditace *De terrore iudicii* (O hrůze soudu). Pak je několik českých neurčených excerpt.

Jazykem i slohem tyto překlady vynikají nad průměr.

ROZMLÚVANIE DUŠĚ S SVĚDOMÍM

(ÚVOD)

Nábožná duše, milostí boží jsouc zažžena, když chce své mysli v myšlení podržeti užitečném, najprv skloň kolena své mysli před trónem blahoslavené a nesstihnuté trojice svaté, tluc pokorně a žádať ústavně od boha otcě té moci, jež by tebe posílila, aby tú prací nezhylnula; od syna boha té múdrosti, aby bludem nebyla oklamána; od boha ducha svatého té dobroty, jež by tě utěšila, ať by tebe teskná rozpač nepřemohla. Neb všecko dobré obdarovanie od vrchnieho otcě pocházia a jakož praví svatý Augustin: „Všecko naše dobré aneb jest buoh, aneb jest od boha.“ Protož ve všelikém počátčie dobrého skutku správně ku pomoci ten má vyzván býti, od něhož vše dobré pocházia a po němž má vše dobré býti působeno a k němuž vše dobré konečně má býti přivedeno. A toť je ta nevymluvná trojice svatá, otec, syn, duch svatý, vše jeden buoh.

A tak nábožná duše, když chce přemýšlevati ty věci, ješto jsou jiej velmi potřebny, vzdadúc poklonu svému bohu a žádať jeho pomoci, má svůj úmysl najprv obrátiti ke vnitřniej věci své, znamenajíc, kak jest najprv bohem stvořena podlé svého přirozenie a kak se jest svú vinú zšeredila a také kak jest opravena boží milostí. — Druhé má svůj úmysl obrátiti ke všem věcem, k těm, ješto s ní jsou na tomto světě, a má znamenati všicku světskú nestatečnost. — Třetí, jenž má svú myslí plně znamenati, k těm věcem obrátiec dívanie své, ješto jsou pod ní: kak nelže

smrti zbýti ižádnému, kak poslední súd přijde v pravé spravdnosti a kak muky
20 pekelné jsú ukrutné. — Čtvrté má také své myšlenie vnitřním díváním obrátiti
k svrchním věcem, aby poznala a chut jměla nebeské radosti pro tak přielišnú dra-
host a rozkoš tak nevýmluvnú a věčnost ovšem nekonečnú. — A to myslí dívanie,
když jest pravé, kak velmi jest úžitečno, že z něho pocházíe věčné štěstie! Neb
z prvého počne člověk bohu děkovati, že jej stvořil i vykúpil; z druhého bude v lep-
25 šie svú mysl a milost obracovati, vida světa tohoto nestatečnost; z třetího strach
úžitečný pocházíe, že súdného dne a smrti nelž minúti; z čtvrtého bývá dobrá
žádost a k bohu pravá milost se rozmáhá, když se kto rozchutná, mysle pílne o tej
radosti.

Protož tyto knížky pro sprostnějšíe jsú napsány, aby se svú myslí zučili o těch
30 věcech přemietati, jenž sú k náboženství úžitečný; a tiemto jsú obyčejem vymyšle-
ny, jako by dušě otazovala a svědomie odpoviedalo. Protož na počátku této řeči
najprvé dušě otazuje a řkúc takto:

(KAPITOLA 1)

Pověz mi, mé svědomie, kdyby mi dáno bylo ot mého boha, že bych mohla
o tom mysléc, kak sem stvořena a kak lestný jest tento svět a kak hrozná věc jest
35 smrt a muky pekelné a kaká jest nebeská radost, v tom své myslí podržeti, jsúc jeho
mocí posílena, jeho múdrostí osvícena a jeho dobrotú utěšena, kterým bych řádem
to počala, abych v tom prospěti mohla a své prácě neztratila? „Neb ktož čeho ne-
umie zpořiediti, ten v tom učiní veliký rozbroj,“ jakož pokládá svatý Bernart a tak
pravě, že „pravého uměnie ten nej má, ktož vie, co má činiti, a nevie, kde má po-
40 čieti.“

Pak svědomie odpoviedá a řka: „Ó duše, tvé znamenávání od tebe od samé
má se počieti, aby se darmo jiným věcem nedivila a neznajíc sama sebe.“ Jakož
svatý Bernart praví: „Mnozí mnohé věci vědie, a sami sebe nevědie; na jiné hlédají,
a sami sebe neznají a netbají; boha hlédají po zevnitřních věcech a netbajíc věci
45 vnitřních. Protož,“ praví, „od zevnitřních věcí ke vnitřním se vráci a od vnitřních
vzejdu pak k vyšším, abych mohl poznati, odkud sem přišel a kam jdu; odkud jsem
anebo co sem, a tak poznáním sebe k boha poznání se přiblížím.“ Svatý Jan Kry-
zostom také praví: „Nemalát jest múdrost samému se poznati.“ Protož: „Ó duše,
život svó, kak jsi živa, najprvé opatř a ústavným přemyšleváním, mnoho-lis pro-
50 spěla v náboženství, znamenaj, aneb ubývá-liť žádosti dobré. Viz, kaká jsi v obyčej-
jích, k čemu-li tě žádost tiehne, a čím si k bohu podobna, čím-li nejsi; kak-lis jeho
bliz či kak daleko, a to vždy pomni, žes velím lepšíe i většie chvály duostojnější,
když poznáš sama se, než by netbajíc sama sebe, běhy všech hvězd, moci kořeníe
rozličného nebo lidské přirození, podlé těla kto je kterého více přijal elementu,
55 neb přirození kterýchž koli jiných zvířat dómyslně znala, a než by všech věcí
zemských i také nebeských poznáníe jměla. Protož vrať se sama k sobě a nemůžeš-li
vždy, ale asa některdy panuj nad svú žádostí, pósob své činy a oprav svú čestu.“

A najprv znamenaj, kak si duostojného stvořena přirozenie. A to duostojenstvie najviej jest v tom, že tobě k tvěj ozdobe podlé přirozenie vtiščen jest svatě trojicě obraz, jakož praví Anzelmus: „Znám to, hospodine, a děkujit, žes mě stvořil podobna k tvému obrazu, abych pomněl na tě, myslil o tobě a miloval tě.“ Praví také svatý Bernart: „Podlé vnitřního člověčství, točíš podlé dušě, troji věc v sobě nalézám, jíž boha vzpoměna znamenávám a tak žádám. A jest toto to tré: pamět, rozum a chtěnie, vuole. Když pak boha vzpoměnu, v něm sě kochám; a rozumem znamenávám, kak jest v sobě nesstihnutý, neb bez koncě a bez počátka jest; kak ve všem stvořeni jest přediwný, že vše mocně tvoří, múdřě působí a dobrotivě své dary všem rozdává. Když pak boha svú volí miluji, jako sě veň obracije.“ Poznajž, má milá duše, kakt je veliké duostojenstvie býti netolik sled svého stvořitele, ješto jest obecně dal všemu stvořeni, ale také zvlášče býti obraz jeho; a toho nerozumné stvořenie nej má. Protož chval, duše má, hospodina. Probuď sě a chval, vesel sě a raduj sě, nebs znamenána obrazem božím, jehos podobenstviím ozdobena, a jsi účastna rozumu a věčného blahoslavenstvie móžeš dojíti.

Ale ať by to malá věc nebyla, chval a děkuj bohu, že tě s tiem dal nesmrteľdnost a vždy věčně trváti budeš, neb sě tvá podstat nikdy nemož porušiti. „Nebyla by obraz věčné trojicě svatě, kdyby smrti konec vzala,“ praví svatý Augustin. „Ó duše, znamenaj, že tvój Stvořitel dav tobě býti i dal tobě věčně býti a dal jest živu býti, číti, rozeznati, čitedlnoštěmi tě ozdobil a osvietil tě jest múdrostí. Protož svú krásu znamenaj a viz, kakú máš krásu milovati. Pakli sě sama, jakož slušie, nemóžeš znamenati, proč pak, co by sě do sebe domněla, po jiném toho neznamenáš? Chotě máš překrásného; když by pak své krásy nevěděla, vzvěděti by ji po tom mohla, že tak krásný, tak způsobný a také jediný syn boží tvým uzřením nebyl by popaden, když by jeho krása tvá, mimo jiné věci divná, nepřitáhla.“

A ať by ješče sě to málo nezďalo, ó duše, ješče třetie slyš své duostojenstvie divné, že jsi také jednostajnosti, že nic nemož do domu mysliti tvě vníti, jediné jednostajnost trojicě svatě. Hleď, coť tvój chot praví: „Já a otec mój přijdem k němu a bydliti u něho budem.“ Neb vjíti v mysl nelž jest jinému, jen samému bohu, jenž ji jest stvořil. Onť jest, jakž toho svatý Augustin doličuje, jenž jest vnitřněji tobě nežli které vnitřnie věci tvě. Protož raduj sě, ó šťastná duše, že takého hostě móžeš býti hospodyní. Svatý Bernhart praví: „Ó šťastná duše, kteráž na však den své srdce čistí, aby v své bydlo boha přijala. Ten hospodář v ničemž nej má nedostatku, kterýž má v sobě toho hostě, jenž vše dobře činí. Ó, kak jest to blahoslavená dušě, v niež hospodin odpočívá, neb móž dobře říci: „Jenž mě stvořil, v mém stanu odpočívá jest.“ V nebesiech odpočinutie nebude moci odpověděti tomu, jenž jemu jest sde v své mysli připravil odpočinutie.“

Ješče znamenaj svój čtvrtý dar, točíš, že tak mnoho móžeš obsáhnúti, že nic nemož tvě žádosti nasytiti, jediné sám buoh sebú. Jakož praví Hugo: „Všěcka chut, všěcka rozkoš, všěcka moc i všěcka hojnost stvořenie všeho srdce člověčie mohú rozdrážditi, ale nemohú jeho nasytiti.“ Svatý Anzelmus také die: „Všěchno stvořenie, ješto nenie buoh, mně jest chudoba.“ A jistá jest to pravda, jakož svědčí

100 svatý Řehoř: „Duše člověče, jesto jest k tomu, aby boha žádala, učiněna, což koli menšieho žádá, než buoh jest, málo jiej jest a v pravdě na tom dosti nejma, což buoh nenie.“

Zdát mi se, ó duše, že když pilně znamenáš tyto věci, ež můžeš v nich poznati tyto věci, točíš své duostojenstvie, jenž jest duostojno veliké chvály. Opatřiž také
105 svú moc nad jinými věcmi, jesto jsú tobě dány, jakž to Hugo praví: „Ó duše, co je tobě dal buoh tvój? Opatř svět tento, všeckoť stvoření k tomu tiehne, ať by tvému úžitku posluhovalo a tvěj bolesti ústavně pomocno bylo.“

(KAPITOLA 2)

Hládaj, má milá duše, že tvój stvořitel i tvój chot i prietel tvój okršlek všeho světa zpôsobil k tvěj službě. Hládaj, andělé čistie a rozněcijí tvú žádost, osvęcijí
110 rozum a tebe samého ostřiehají. Veliké jest duostojenstvie to jmieti také strážě a utěšitele! Ó duše, by mohla viděti, s kakým veselím a s kakú radostí jsú oni při nás, když my se modlímy aneb když o svém blahoslavenství co myslímy, kakým snaženstvím ostřiehají nás v dobrém a kakú žádostí čakají nás k našemu spasení věčnému! Nebeť také slúží vším svým během i všechny hvězdy tú mocí, jakúž jim
115 buoh dal. Slunce tobě den činí, mēsiec také noc osvęcije, oheň shřievá povětrnú studenost, a povětrnie rozvlažije prielišnú ohnivú horkost. Voda tať šeredstvie rozličné očistije a žiezn hasí a také zemi, ať by plodna byla, rozvlažije. Země pak ta tě drží svú tvrdostí a živí svým plodem a také těší svú krású. Aj, má milá duše, brzos přeběhla všechny věci a nalezlas, že vše stvoření božím povolením k tomu
120 tiehne, aby slúžilo tvým potřebám a bylo tvé tesknosti polehčenie. Ale stráž se, milá duše, aby neslúla zlu koží, když by viece dary milovala než toho žádost, jenžtoť je dáva z pravé milosti. Svatý Augustin praví: „Hoře tobě, duše, blúdíš-li v sledu tvého boha, kdyžto miluješ miesto něho, po němž on se dáva poznati, aby zisk těchto věcí zdejších měla. Nechceš znamenati, coť mieni to blahoslavené světlo,
125 jesto jest rozum čistie myslí, jehož sled a k sobě ponučenje jest všeho stvoření ozdoba.“ Pakli snad, jako Šalomún zpievá, neznáš se, ó najkraššie z žen, vyjdi a jdi po sledu stádném, točíš znamenaj stvoření nerozumné, toť jest sled stvořitele, ale ty jsi obraz trojicě svaté. Protož všeho stvoření toho vyššie jsi i duostojnějšíe. A pas kozly své podlé stanów pastýřových, točíš obrať svá myšlenie
130 tělesná jako kozly neskrovné k kóróm andělským je přirovnajíc, k nimž si někak podobna přirozením a jich tovariška budeš u věčné chvále.

1 *zažžena* zapálena – 2 *nesstihmulý* nepostižitelný – 3 *ústavně* ustavičně, vytrvale – 6 *rozpač* rozpakování, pochybnost – 9 *působeno* činěno – 10 *nevýmluvný* nevyslovitelný

12 *přemýšlevati* (*přemýšlovati*) rozmýšleti – 13 *vzdatúc poklonu* vzdavši poklonu, poklonivši se – 14 *znamenajíc* chápajíc, rozvažujíc – 15 *zšeředila se* poskvřnila se – 17 *nestatečnost* marnost, nicotnost – 18 a 22 (*myslí*) *dívanie* kontempace – 21 *k svrchním věcem* k nadpozemským, nebeským věcem (ad superiora) – 22 *ovšem* zcela – 27 *rozchutná se* chuti nabude, zalíbení najde

29 *sprostný* prostý, málo vzdělaný; *zučili* naučili – 30 *náboženstvie* nábožnost; *tiemto obyčjem* tak – 31 *otazovala* dotazovala se

34 *lestný* listivý – 36 *řád* pořádek – 38 *zpořiaditi* spořádati, rozvrhnouti; *rozbroj* porušení, zmatek

41 *znamenávanie* rozjímání, rozvažování (consideratio; definici má Bernard, Do consideratione kn. II, kap. 2: intensa ad investigandum cogitatio vel intentio animi vestigantis verum) – 44 *zevnútný* vnější (exterior) – 45 *vráci* se vrátím se – 47 *Jan Kryzostom* Jan Zlatoustý (Chrysostomos) – 49 *opatř* přehlédni; *ústavný* vytrvalý, stálý – 50 *obyčej* mrav – 51 *tiehne* táhne (qualis sis in affectionibus) – 52 *bliz* blízko; *velim* velmi – 54 *element* živel – 55 *dómyslně* důvtipně – 57 *asa* aspoň; *některdy* někdy, občas; *působ* říd (dirige actus)

58 *duostojného prirodzenie* důstojný, vznešený (generosus); *duostojenstvie* důstojnost, vznešenost (generositas) – 62 *človečstvie* člověčenství (secundum interiozem hominem) – 63 *vzpoměna* vzpomena (recolo); *znamenávám* pozoruji (conspicio) – 64 *boha* vzpoměnu na boha vzpomenu – 65 *nesstihnutý* nepostižitelný – 67 *se veň obracije* v něj se obračeje – 68 *sled* stopa (vestigium) – 71 *jehos* jehožs, jehož jsi

74 *podstat* substance – 77 *čítelnoštemi* smysly – 79 *by se do sebe domněla* bys o sobě myslila, soudila – 81 *zprávobný* sličný (formosus); *uzřěnie* spatření, vzezření (aspectus) – 82 *divný* podivuhodný

84 *jednostajnost* jednotnost (simplicitas); *vnúti* vejti – 87 *doličije* dosvědčuje – 89 *hospodyní* hostitelka (hospita) – 89-90 *na však den* každý den – 90 *hospodář* hostitel (hospes) – 93 *odpověděti* odřici, odepřti

95 *točiš* totiž; *tak mnoho móžeš obsáhnúti* tak mnoho můžeš pojmuti (tantae capacitatis es) – 98 *rozdrážditi* podrážditi (afficere) – 99 *chudoba* nedostatek (inopia)

104 *opatřiž* pohlédni

108 *hlédajž* hled, viz; *okršlek všeho světa* celý svět (totam machinam mundialem) – 110 *také strážě* takové strážce – 112 *blahoslavenstvie* blaženost – 113 *snaženstvie* horlivost – 115-116 *povětrná studenost* chladné povětrí, vzduch – 116 *povětríe* vzduch; *rozvražije* zavražuje; *šeredstvie* nečistota – 121 *zlá kóžě* nevěstka (adultera) – 122 *hoře* běda – 125 *rozum čistě* myslí chápání (purgatae mentis intelligentia); *ponučenje* ponuknutí (nutus) – 127 *po sledu stádném* za stády – 129 *pastýřový* pastýřský – 130 *neskrovny* nepokojný, divoký – 131 *chvála* sláva

(KAPITOLA 25)

(Svědomie:) Ó duše, již vizi někak, že je dobré tvé poznání, a to z tvé řeči znamenávám, že mé napoměnutie daremné nebylo. Zdát mi se, žes někak světlem božie milosti osvícena a pohnuta jsi dotčením pravého světla, jakož praví svatý Řehoř, že každý, ktož dotčením pravého světla osvícen bude, sám sobě bude ukázán, aby tiem poznal, co je pravda, a srozuměl tiem také, co jest hřiech, jímž 5 slep bývá. Protož svatí a dobří lidé čím výše před bohem v duostojenství všelikých šlechetností prospievají, tiem dómyslnějie, že jsou neduostojni byli, mohou poznati. Nebo když bliz u světla budú, to, což v nich dřeve skryto bylo, to naleznú. Protož, 10 ač si dřeve, má duše, svého duostojenstvie byla netbava znamenati, již světlem pravdy jsúc dotčena, znáš svůj hřiech, jímž svého stvořitele rozhněvala a vidělas, kak si duostojného byla stvořena prirodzenie. Viz také, kaks se svým hřiechem zšeredila. „Protož rozpomeň se na své hřiechy a vzved' až k nebesóm pláč a stonanie své! Pomysl, cos učinila! Ostala si čistého svého milovníka, nebeského si boha 15 rozhněvala a nectilas svého strážě, anděla svatého. Bylas někdy chrám ducha svatého, chot Jezukristova. Kaks se brzo proměnila! Z božie choti učinilas se zprzně-

nie ďabľovo,“ jakož praví svätý Anzelmus v knihách O želení panenstvie. Vzpo-
meň, ó duše, proč si prodala krásu svú, proč si odvrhla česť svú! Proč si svú tvář tak
šeredně zšeredila, ješto si tak mnoho dobrého za tak malú věc prodala.

(KAPITOLA 26)

(Duše:) Znam to, ó svědomie, že pravdu mluviš a duostojně mě treskeš z tak
20 velikého zablúzení.

Svědomie odpovídá: Ó duše, pročs se oblúpila z tak mnoho dobrého? Proč si se
nadarmo zbavila tolik ctí? Proč si tolik dobrých skutkův obmeškala? Proč si tolik let,
tolik dní, tolik hodin bez úžitka žíva byla? Darmo-lit pravieše svätý Bernart: „Ó hos-
podine, bože mój, kolik časův přeběhlo, v nichž sem bez úžitka, jakž vizi, živ byl! Kak
25 stanu, kak hlédati tehdy na tě smieti budu, když všechny mé dni kážeš počisti,
hlédaje, činil-li sem v nich co užitečného? Ó hospodine, proč sem kdy přestal, že
sem tebe nejměl v svém srdci, vši myslí že sem tebe vždy nedržal, že sem se vešken
vždy nekochal v tvéj sladkosti? Mé všěcky věci kde tehdy biechu, když s tobú ne-
biechu, ano od tebe má všěcko stvořenie, což koli má k žádosti, k chvále aneb
30 k chuti podobného.“

(Duše:) Ó hospodine, již rozuměji, ač se i poznati stydím: krása a ozdoba
stvořenie oklamala oko mé a neznamenal sem, že ty jsi kraši než stvořenie všěcko,
jemuž si ty jen jedinkú krópějku tvé nevýmľuvné krásy uděľil. I kto jest ozdobil nebe
hvězdami, pověťrie ptačstvem, vody rybami, zemi dřievím a kvietím? Avšak si ty,
35 milostivý otče, to vše stvořil, tebuť sú také oni nebeských duchův zástupové rozlič-
nými dary okrášleni. Však Serafín v tobě plápolí milostí; Cherubín svietí se umě-
ním tvým darem; Tróni súdie tvým obdarováním; Panstvie, ješto slovú Domina-
ciones, panují tvú silú; ti andělé, ješto slovú Kněžstvo, jsú nad jinými tvú mocí; ti,
ješto Moci slovú, ďabľové moci zbranijí; a tvú skrytú mocí divy činie ti andělé,
40 ješto slovú Síly nebo Šlechetnosti a latině Virtutes; tvým kázáním Archandělé
velikým dějí veliké poselstvie a Andělé menším známy činie menšie věci. A co je to
jiného než tvé krásy malitká jiskerka? Ó spasiteli, odpust' mi, že sem tvú tak
dávnú krásu já hubený tak pozdě poznal, ješto jest studnicě plná všie krásy a že
sem ji tak léně miloval a protož sem tak daleko zablúdil. Ty věci, milý hospodine,
45 drziechu mě daleko od tebe, ješto by ovšem nic nebyly, když by v tobě nebyly.

1 *vizi* vidím; *někak* nějak (aliqualiter) – 2 *znamenávám* poznávám; *daremné* marné
(frustra) – 6 *duostojenstvie* důstojnost, hodnost (dignitas) – 7 *šlechetnost* ctnost (virtus); *dó-
myslnějie* jasněji, důvtipněji (subtilius) – 8 *bliz* blízko – 9 *netbavý* nedbalý – 11 *duostojného
přirozemie* důstojný; *kaks se zšeredila* jak ses poskvřnila – 12 *vzved* povznes (perduc); *stonámie*
lkání, nařikání (lamentum) – 13 *pomysl* pomysli; *ostala si opustilas* – 14 *nectilas* úcty ne-
mělas (irreverenter tractasti); *strážě* (m.) strážce – 15 *zprzněnie* nevěstka (scortum)

19 *duostojně* zaslouženě; *treskeš* trestáš – 20 *zablúzenie* zablouzení, blud – 22 *tolik* ctí
tolika poct (tot honoribus) – 23 *darmo-lit* zda bez příčiny, nadarmo – 25 *stanu* postavím se
(subsistam); *hlédati* vzhlížeti; *počisti* počítati – 26 *hlédaje* zkoumaje; *přestal* ustal (intermisi)
– 29-30 *k žádosti, k chvále aneb k chuti podobného* (desiderabile, laudabile, delectabile)

31 *rozuměji* rozumím, vyrozumívám – 32 *kraši* krásnější – 34 *pověťrie* ovzduší (aer);

ZRCADLO SV. AUGUSTINA

KAPITOLA 100

Ó, kak potřěbie jest vzníti k srdci vysokému a vzpovzdviženú myslí naučiti se zjevením božím, co jest to, jehož mámy žádati a k němuž povstati mámy a k kakému svrchování mysl svú pripraviti mámy a přivyklu učiniti. Neb když bychom jedinkú i tej světlé chvále andělské výsosti byli připuštěni a k tomu bydlci 5 božských paprskův přijíti zaslúžili, kakú bychom žádosti, kak velikým a nevýmluvným stonáním a vzdýchaním, kak ústavnú a libú paměti a jako nemněnú silú vzpomínali a myslí přemietali, to v srdci majíc, tomu se dívajíc, až bychom se pak někdy v to podobenstvie i obrátili světlem v světlo aneb jako božím duchem. Avšak když vrátiec se z takého myšlenie k sobě přijdem, to, což smy nad se 10 viděli, v též pravdě neb jasnosti, jakož smy dřeve viděli, ku paměti přivesti sobě ovšem nemůžem. Kakžkolivěk něco v paměti držímy a jako skrzě někaké zastřenie a prostřed mlhy to vidímy. Ani nynie takež vidímy jako dřeve a můžem na to vzpoměnutí, kak smy dřeve viděli; a divným činem vzpomínajíc, nemůžem vzpoměnutí, když jako vidúc nevidímy, přihlédajíc nepřihlédámý a pílňe patřiec 15 nepatřímý, až i myšlením povstaneme v to dívanie nevýmluvné a v divné myslí proměnění. To vzdviženú myslí dívanie pravdě počíná se v životě tomto, ale v budúciem životě sstojí věčností ústavnú. Tiem díváním bude člověk naučen pravdě a pak dokonán bude také k chvále. Ten dar dívanie vzdviženú myslí učistí srdce ote všie světské milosti a svatu učiní duši a roznietí ji k milování nebeských 20 věcí. Ktož božím vdechnutím a osvícením k tomu daru dívanie toho bude povzdvižen, ten kakés sladkosti okusí onoho života budúcieho, kdež pak viec v tej sladkosti, v dívání jasném ostane věčně. Ktož pak chce se dívání tomu uprázdniť, potřěbie mu jest, aby se zučil odpočívati, netolik od skutkův zlých, ale také i od myšlení daremných. Neb mnozí, ač umějí životem prázdniť, avšak myslí nemohú 25 prázdni býti, neumějí učiniti ze svátku svátek, protož toho, co j' v žaltáři řečeno, naplniti nemohú, ješto die: „Uprázdňte se a vizte, kak jest pochotný hospodin. Ti, ktož prázdni jsú životem a všudy neprázdni myslí, nikakž toho nebudú hodni, by okusili, kak jest pochotný hospodin a kak dobrý buoh izrahelský jest těm, ješto jsú srdcě pravého.“ A protož to jest, že se nepřietelé posmievají jich svátkóm, točíš 30 tomu uprázdnění od skutkův, a snad dobrých, když nepotřěbným myšlením jako cestami bludnými neopatřijíc se, kak by k tomu dobrému spieše přišli, jehož žádají, i sém i tam točiec myslí, divnú brzkostí večas před se, večas jako za se běžiec blúdie.

A tak donidž jsmy na tomto světě, naše žádost vždy běží dále mimo tu radost, 35 kterúž před sobú v ta doba mámy. Neb bez počta viec jest těch věcí, jichž žádámý,

než móžem v tomto životě jsúc pochopiti. Ale tam ono svaté množstvie nebeských duchóv nic viece nežádá mimo tu radost, kterúz mají, avšak nesmiernosti toho ščěstie převelikého nikakěž nemohú sstihnúti zeskrz; jakž jest, úplně sám sobě jediný znám jest; úplně nesstihnulý, sám sobě znám známím nesstihnulým. Ale těch
40 kuoróv, točíš duchóv, věčně sboru blaženého zástupové mají radost netolik upřěvše mysl svým díváním v stvořitele, ale také jeho stvoření se dívajíc radost mají a útěchu, kaký pak jest to div, že všudy diviec se veliké skutky vidie toho, jehož milují, když jej ve všech jeho skutcích dívne vidie? A takž naleznú netolik v stvoření netělesném, ale také i v tělesném, jemuž se diviti mohú, a diviec se chválé a ctie stvořitele. Neb ústavně všechny věci myslí jsú obchopili a obchopivše i divili se a diviec se i veselé se; že každý bohu upřev svú mysl píně se dívá, a to je každému líbo. A že se spolu vidie v takém ščěstí, tiem se jim veselé přispápie; a tělesné věci znamenajíc, tiem se jako potvrzují.

Naučmyž se také i my vzdvihnúc mysl vzhuoru diviti se a diviec se vzhuoru
50 mysl vzdvihnúti, neb ti měštěné blahoslavenstvie věčného, to, což jest pod časem, ústavně vidie a což jeden v druhém vidí, to vie, proč jest anebo kdy, aby z svého nerozdielného tovarišstvie a z té milosti, již k sobě jmají, viece bez koncě radost jměli; a v tom vidění jasnosti božie nikdy se nemohúc nasytiti, vždy jako znova se rozněcovali. Nicť nenie rozkošnějšího, ani jest co užitečnějšího než komuž dána jest
55 milost v tom dívání vzdvižené myslí. Neb čím se viece kto v tom rozchutnává a rozchutnáváje se i diví se, tiem by chtěl raději v tom déle býti a tiem snažnějše viece zjadati chce a tiem osvícen bude hlúbe; vždy nalezne, čemu by se mohl diviti a z čeho by mohl chut mieti. Nikdiež nenie rozkoši větší příčina a užitečnějšíe. Protož v tom své vždy měj dívanie i svú rozkoš, aníť jest třeba, by jiného hledal
60 dívanie myslí miesto toho, kteréž máš, jako by jiné bylo užitečnějšíe, a tak mysl byla by rozbrojna. Než však ze všech věcí buoh poznán móż býti, a poznánie boha jest plnost věděnie a plnost věděnie toho jest plnost chvály, a svrchovánie všech daróv i všie chvály jest života věčnost. A k tej plnosti věděnie toho potřebnějšie jest vnitřnie skrúšenie než hluboké smysly zjadovánie a vzdýchanie než doličovánie,
65 slez viece třeba než hlubokých smyslóv, modlenie než čtenie, nebeských věcí myslí znamenánie než při zemskéj neprázdni mieti utěšenie.

A tak jsú skonány knihy, jimž říekají Zrcadlo svatého Augustina, v létě božiem tisíc tři sta devaddesát osmého v úterý na svatého Vincencie v hodinu jako ve čtrnádstú rukú Václava s Pořiechie, někdy řečeného Duchoně Libenského syna.

70 Anno Domini M^oCCCXCVIII^o per manus Wenceslai Pragensis Tituli.

1 *vznúti* vystoupiti – 3 *svrchovánie* svrchováni, dokonalost (sublimitatis habitus) – 4 *jedinkú* jenom jednou (semel); *chvála* sláva (gloria); *bydlce* (zdrob. k *bydlo*) bydliště (habita-culum) – 5 *nevýmľuvný* nevýslovný (inenarrabilis) – 6 *stonánie* sténání; *ústavný* stálý (assiduus); *nemněnú silú* netušenou, nepředpokladatelnou silou (insperata virtute) – 7 *tomu se dívajíc* o tom uvažujíc (contemplando) – 8 *podobienstvie* obraz – 10 *ku paměti přivěsti* vzpomenouti si – 11 *ovšem zcela* (omnino) – 12 *zastřěnie závoj* (velum) – 13 *dívnyím činem* dívnyím způsobem (mirum in modum) – 15 *dívanie* uvažování (contemplatio) – 15-16 *v myslí proměněnie*

vytržení mysli (alienatio) – 16 *vzdviženú myslí dívavie* uvažování (contemplatio) – 17 *sstoji ostane*, potrvá (iugi perpetuitate celebratur) – 18 *dar milost* (gratia) – 22 *uprázdniť se* uvolnit se – 23 *zučil se naučil se* – 24 *životem prázdniť* tělesně odpočívati (corpore) – 25 *prázden býti* nepracovati, odpočívati – 26 *pochotný libý* (suavis) – 29 *pravý* spravdivý – 31 *čestami bludnými* scestím (per devia); *neopatřijíc se* neohlížejíc se (sine respectu) – 32 *točiec myslí přemítajíc; brzlost* hbitost (agilitas); *večas... večas tu... tu* (nunc... nunc)

34 *domidž* dokud – 35 *v ta doba v tu dobu*, tehdy – 38 *sstihnúti* postihnouti; *zeskrz veskrz* – 39 *nesstihnulý* nepostižitelný; *znánie poznání* – 40 *kuoróv* andělských kúrů – 44 *netělesný, tělesný* nehmotný, hmotný (incorporeus, corporeus) – 45 *ústavně* nepřetržitě, souvisle; *myslí obchopiti* přemýšleti (contemplari) – 47 *přispárie* přispořuje, přibývá

49 *vzdvihnúti* pozdvihnouti – 50 *pod časem* časné, zde na světě (sub tempore) – 51-52 *nerozdielný* nerozdělitelný (indissolubilis) – 55 *rozchutnávati se* chuť, rozkoš míti, rozkochati se (delectari) – 57 *zjadati* probádati, prozkoumati (perscrutari); *hlúbe* hlouběji – 58 *chut mieti* rozkoš míti, kochati se (delectari); *nikdiež* nikde – 61 *rozbrojný* roztěkaný, rozptýlený (discurrere) – 63 *věčnost* věčné trvání (perpetuitas) – 64 *skrúšenie* pokora; *hluboké zjadovanie* důkladné zkoumání (profunda investigatio); *doličovánie* dokazování (argumentatio) – 65 *hlubokých smyslów* sentencí (sententiis) – 65-66 *myslí znamenánie* uvažování (contemplatio) – 66 *zemská neprázdn* pozemské zaměstnání – 70: Léta Páně 1398 rukou Václava s titulem Pražský

SAMOMLUVENIE SV. AUGUSTINA

KAPITOLA 10

Tato i jiná mnohá dobrodienie učinil si mi, hospodine, o nichž vždy mi sladko bude mluvit, vždy myslit a vždy tobě dieku vzdávati, abych mohl ze všech darův chváliti a milovati tě vším svým srdcem a vši svú duší a vši svú myslí a vši svú silú a také ze všeho mozku vnitřka mého srdce i všeho spojení mého, dobré řku
5 sladkosti o tobě, bože můj, i všech, kdož v tobě mají rozkoš. Ale mé nedokonání viděle sta oči tvoji, oči tě, jež jsta velím světlejší než slunce, jež spatřita všěcky cesty lidské i hlubokost propasti, jež na každém místě patřita na dobré i na zlé. Nebo když jsi nade vším, všecko naplniješ, vešken vždy všudy jsi, o každé duši péči jmaje (točíš každú po třiedě), ještos stvořil, jenž ničím nezhrziješ,
10 co si učinil. Tak můj chod i mé stezky znamenáš, i ve dne i v noci nad mú stráží bdíš, všěcky mé věci znamenávaje, věčný jsi špehěř, právě, jako by všeho svého stvoření, nebě i země zapomanul, jen mě samého znamenával a jako by o jiných netbal. Aníž roste světlo neproměňijícieho vidění tvého (točíš silnější nenie), když tolik na jednoho patří, ani jest mdlejší, když patří na vše a na rozličné
15 věci. Nebo jakož jedno a vše spolu úplně znamenáš, takež každé, kakž koli rozličné, věci obezří tvé vidění. Ale tak vše, jako jedno; tak jedno, jako všeliké věci, vešken spolu pojednú bez rozdělení neb proměnění neb uměnění tak znamenáváš. A tak vešken ty vešken čas bez času všeho mě spolu vždy znamenáváš, jako by nic jiného nejměl znamenávati. Protož já tak stanu pod tvú stráží, právě jako by ty,
20 všeho jiného zapomanuv, mně samému chtěl se dívati. A vždy mi se skyteš, vždy se hotova ukazuješ, ač mě hotova nalezneš. Kamž koli pójdu, ty mne, hospodine,

neostáváš, jen ač bych já tebe ostal. Kdež koli budu, neodejdeš, neb všudy jsi, abych všudy, kamž se obráci, nalezl tě, skrzěňž býti mohu, abych nezhylnul bez tebe, když bez tebe býti nemohu. Jistě to znám, že což koli učiním (neb kterěz koli věci), to před tobú učiním; a to, což činím, ty lépe vidíš, co jest to, než já, jenž činím. Nebo což kdy činím, ty také vždy jsi při tom jakožto věčný přihlédač všech myšlení i rozličných myslí rozkládání a rozpomínání a kochání, účinkov mých. Před tobú, hospodine, jest vždy všěcka má žádost a před tobú všecko mé myšlenie. Ty vidíš, odkud duch přijde, kde-li jest anebo kam jde, neb jsi ty všech duchov važič. A jest-li kořen sladký nebo hořký, z něhož vně krásné listie vychází, ty vidíš vnitř najlép, a lépe ty mě znáš a stržen kořene najprojatějie zjaduješ; a netolik úmysl, ale kořene jeho vnitřní stržen rozeznale v tvého světla spravedlnosti sbieráš i opatříš i znamenáš, aby odplatil každému netolik podlé účinkov aneb úmysla, ale také podlé toho neproměnění, skrytého ve stržení kořene, z něhož pocházíe úmysl toho, jenž skutek činí. Když co činím, kam se můj úmysl tiehne a což kolivěk myslím a v čem se kolivěk kochám, ty vidíš, tvoji uši uslyšíta, tvoji oči znamenáta; znamenáváš, pozoruješ a znamenítě píšeš v tvých knihách, leč-li zlé, leč dobré jest, aby za dobré dal odplatu a pomstu za zlé, když budú knihy otevřeny a budú súzeny ty věci podlé toho, jakž se nynie v knihách píše. To snad jest, ještos nám již řekl, hospodine: „Budú znamenati i poslednie jich činy;“ a opět, ješto j' řečeno o tobě: „Neb on všech věcí znamená skonánie.“ Neb ty ve všech věcech, jež činíme, více skonánie úmysla hlédáš, než toho skutku, kterýž činíme. A když to pílňe znamenám, hospodine bože můj, hrozný a spravedlný, bázní a hrozným se zapálaním zahanbuji; neb velikú pilnosť prikázáno nám právě živu býti, neb vše, což činíme, před očima toho súdcě, jenž vše vidí, činíme.

2 *dieka* díky; *ze všech darov* za všechny dary – 4 *mozk* mozek, morek, nejhlubší nitro (medulla); *spojenie* vazba, klouby, ústrojí (compages) – 4-5 *dobré řku o tobě* dobrořečím tobě (benedicam te) – 5 *maji rozkoš* (delectantur); *nedokonánie* nedokonalost (imperfectum); *viděle sta* (duál) viděly – 6 *tě* (duál) ty; *jsta* (duál) jsou; *velím* mnohem – 6-7 *spatřita, patřita* (duál) spatříte, patříte – 9 *točíš totiž*; *každú po třiedě* o každou jednotlivě; *nezhrziješ* nepohrdáš – 11 *špehěř* slidič, pozorovatel (speculator) – 12 *nebě 2.* pád k *nebe*; *znamenával* pozoroval – 13 *neproměňijící* neproměnitelný – 14 *tolik* toliko, jenom – 15 *takež* tak (sic); *kakž koli* jakkoli (licet) – 15-16 *každě... věci* každou jednotlivou věc (singula quaeque) – 16 *všeliké věci* všecko (omnia) – 17 *pojednú* najednou, zároveň; *uméněnie* umenšení (diminutio) – 19 *stanu* budu státi – 20 *dívati se* pozorovati; *skyteš se* vyskytneš se (te praesentem exhibes) – 21 *hotový* připravený (paratus) – 22 *neostáváš* neopouštíš; *jen ač bych... ostal* leč, leda že bych... opustil – 23 *skrzěňž* skrze něhož – 26 *věčný přihlédač* věčný dohlížitel (perpetuus inspector) – 27 *mysli rozkládanie* uvažování (meditatio); *kochámie* potěšení (delectatio); *účinkov* skutků (operationum) – 30 *važič* kdo odvažuje (ponderator) – 31 *stržen* dřev (medulla); *najprojatějie* nejpronikavěji (subtiliter); *zjaduješ* zpytuješ, probádáváš (perscrutari) – 32 *rozeznale* rozeznáváje, rozlišuje (discrete); *sbieráš* sbíráš (colligis) – 33 *opatříš* spatřuješ – 34 *neproměnění* neproměnnost, (intransmutationem) – 35 *tiehne se* tíhne – 36 *uslyšíta... znamenáta* (duál) uslyší... uvidí – 37 *znamenítě* zřetelně; *leč-li... leč* at... at – 38 *pomsta* pokuta – 42 *skonánie úmysla* uskutečnění (finis intentionis); *hlédáš* patříš, přihlížíš – 44 *zapálanie* zardění, červenání studem; *právě* spravedlivě